

Kolarilaisten argumentteja kaivostoiminnan ja matkailun suhteista

Asta Kietäväinen

Lapin yliopisto

PL 122, 96101 Rovaniemi

E-mail: asta.kietavainen(at)ulapland.fi

Tiivistelmä

Kaivostoiminta alkoi Kolarissa vuonna 1975, jolloin valtioyhtiön omistama Rautuvaaran rautakaivos aloitti toimintansa. Kaivos päätettiin lopettaa vuoden 1988 loppuun mennessä ja noin 200 työntekijää ja toimihenkilöä menettivät työpaikkansa ja kunta suurimman veronmaksajansa. 2000-luvulla kaivostoiminta vilkastui uudelleen Suomessa, ja Kolarissakin on suunniteltu Hannukaisen kaivoksen avaamista ensin kansainvälisen Northland Resourcesin ja sittemmin Tapojärvi Oy:n toimesta.

Artikkelissa pohdin kaivossuunnitelman nykyistä tilannetta Kolarissa siellä tehtyjen haastattelujen perusteella. Miten nähdään kaivoksen ja matkailun merkitys kunnan elinvoimaisuuteen vai ovatko ne ristiriidassa keskenään? Kuinka haastateltavien näkemykset eroavat ja miten omaa kantaa puolustetaan? Analysoin haastatteluja retorisen kuuntelun (rhetorical listening) menetelmällä, jonka avulla pyrin tulkitsemaan eri näkökulmasta esitettyjä väittämiä ja niiden taustalla olevia kulttuurisia ajattelumalleja. Onko nähtävissä halua etsiä mahdollisia ratkaisuja ristiriitaisessa tilanteessa?

Matkailuyrittäjät kokevat kaivoksen tuhoavan heidän elinkeinonsa, jolla on nyt suuri merkitys kunnan elinvoimaisuudelle. Toteutuessaan kaivoskin toisi työpaikkoja ja elvyttäisi osaltaan kunnan taloutta. Kaivos voisi lisätä elinvoimaisuutta, mutta voiko se tehdä sen jonkun muun elinkeinon kustannuksella? Aito vuorovaikutteinen keskustelu, jossa kuunneltaisiin vastapuolen kantoja pyrkiessä näitä ymmärtämään, näyttää puuttuvan. Samoilla argumenteilla puolustetaan ja vastustetaan kaivosta. Vastapuolen argumentteja pyritään väheksymään ja omia liioitellaan. Kaivoksen ja matkailun yhteensovittaminen näyttää olevan haastattelujen perusteella vaikeaa.

Avainsanat: Kaivos, matkailu, yhteisö, argumentit, retorinen kuuntelu

Abstract

Arguments about mining and tourism relations in Kolari

Mining started in Kolari in 1975 when Rautuvaara iron mine owned by the state company began to operate. The mine was closed by the end of 1988, and some 200 employees and staff members lost their jobs and the municipality's largest taxpayer. In the 2000s, mining activities were revitalized in Finland, and in Kolari, the opening of the Hannukainen mine was first planned by Northland Resources and then by Tapojärvi.

In the article, I am discussing the current situation of the mining plan based on interviews made in Kolari. Are mining and tourism conflicting with each other and what roles do they play in the vitality of the municipality? How do the interviewees' opinions differ from each other and how do they defend their own position? I have analyzed interviews using rhetorical listening, a method that I use to interpret the statements made from different standpoints and affected by underlying cultural patterns. Are there any efforts to understand opposing arguments? Is there any will to look for possible solutions in this contradictory situation?

Tourism entrepreneurs feel that the mine will destroy their livelihood, which now has great significance for the vitality of the municipality. If the mine is opened it would create jobs and reinvigorate the

Käsikirjoitus vastaanotettu 12.10.2017, ennakkotarkistettu 13.11.2017, korjattu versio vastaanotettu 6.12.2017, hyväksytyt julkaistavaksi 7.12.2017

municipal economy. The mining could boost vitality, but would it do it at the expense of some other business? True interactive communication including listening to opposing positions and trying to understand them, seems to be missing. The same arguments are valid to defend and oppose the mine depending on which party uses them. Actors seek to understate counterparty arguments and overstate their own claims. The coordination of the mine and tourism seems to be difficult based on the interviews of this study.

Key words: Mine, tourism, community, arguments, rhetorical listening

Johdanto

Kolarissa on ollut kaivostoimintaa jo vuodesta 1975, jolloin valtioenemmistöinen yhtiö Rautaruukki Oy perusti Rautuvaaran rautakaivoksen. Tuohon aikaan Suomessa oli käynnissä 1960-luvulla alkanut rakennemuutos, niin sanottu suuri muutto, jonka aikana muutettiin etenkin Itä- ja Pohjois-Suomesta työn perässä Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. Myös Kolarissa oli tuolloin korkea työttömyys. Perustamispäätökseen vaikuttivat sekä raudan tarve että työllisyysnäkökohdat. Kaivos toikin kuntaan 250 työpaikkaa. Rakennustoiminta vilkastui kunnassa, sillä kaivoksen työntekijät tarvitsivat asuntoja. (Alajärvi ym. 1990.)

Kaivos päätettiin lopettaa vuoden 1988 loppuun mennessä, ja noin 200 työntekijää ja toimihenkilöä menetti työpaikkansa ja kunta suurimman veronmaksajansa. Noin kolmannes entisistä kaivoksen työntekijöistä muutti pois Kolarista. Ihmisiä koulutettiin uusiin ammatteihin ja korvaavien työpaikkojen luomiseen osallistui taloudellisesti niin yhtiö kuin valtio (Alajärvi ym. 1990). Sekä paikallishallinnon että alue- ja keskushallinnon aluepoliittiset toimenpiteet kohdistuivat matkailuelinkeinon ja palvelujen tukemiseen. Eskelinen ja Kaiponen (1990) ovat todenneet, että teollisuuden kriisit ovat käynnistäneet monia paikallisia kehittämishankkeita ja elinkeinopoliittisia toimenpiteitä. Näiden toimenpiteiden seurauksena alkoi Ylläksen matkailuelinkeinon laajeneminen merkittäväksi elinkeinoksi Kolarissa. Vuonna 2011 Kolarissa välittömän matkailutulon osuus

kaikkien toimialojen liikevaihdosta oli 48 prosenttia (Satakangas 2011, 18). Äkäslompolosta ja Ylläsjärvestä on tullut kunnan kehityksen painopistealueita ja nämä alueet ovat kasvattaneet väestöään. Elinkeinorakenne on muuttunut palveluvaltaisemmaksi ja alkutuotannon osuus on puolestaan vähentynyt. (Tuulentie & Sarkki 2009, 14-15.)

Valtiovetoinen kaivostoiminta hiipui Suomessa ja hiljaiseloa kesti 2000-luvun alkuun. Suomessa alkoi tuolloin kaivosteollisuuden uusi nousukausi. Aiemmin kaivostoiminta oli kotimaisen teollisuuden yksinoikeus, mutta vuoden 1994 ETA-sopimus avasi kansainvälisille yhtiöille toimintamahdollisuudet Suomessa. Kaivosteollisuuden uudet toimijat ovat olleet pääasiassa ulkomaisia pörssi-yhtiöitä. (Mononen & Suopajarvi 2016, 7.) Northland Resources käynnisti Kolarissa Hannukaisen kaivoksen avaamisen tähtäävät toimenpiteet. Yhtiö ajautui kuitenkin konkurssiin pian ympäristövaikutusten arviointi (YVA) -selostuksen valmistuttua. Sitä ennen yhtiö oli ehtinyt pyytää kunnalta myös kaavoituksen aloittamista. Nämä toimet keskeytettiin, kunnes suomalainen Tapojärvi Oy osti konkurssipesän ja jatkoi siitä mihin Northland Resources oli jäänyt.

Luonnonvarojen käytöllä on globaali ulottuvuus, mutta niiden käyttö on myös paikallinen kysymys. Niinpä luonnonvarojen hyödyntäminen voi aiheuttaa ristiriitoja erilaisten toiveiden, käsitysten ja mahdollisuuksien törmätessä toisiinsa. (Similä 2015, 1.) Kolarissa matkailupuolen vastustus kaivosta kohtaan heräsi jo Northland Resourcesin YVA-prosessin lopulla. Tilanne on jatkunut

uuden omistajan aikana. Esimerkiksi Heikkinen ym. (2013) ovat todenneet, että ihmiset ovat huolestuneita kaivostoiminnan aiheuttamista haitoista luontomatkailulle. Kunta on jakautunut kaivoksen vastustajiin ja puolustajiin, ja kunnan päättäjät ovat vaikeassa tilanteessa tehdessään kaivostoimintaan liittyviä päätöksiä. Mahdollisen kaivoksen koetaan uhkaavan matkailuelinkeinoa ja ympäristöriskejä pelätään. Toisaalta paikallisilla on muistissa Rautuvaaran tuoma työllisyys ja elinkeinoelämän vilkastuminen kunnassa. Artikkelissa pohdin kaivossuunnitelman nykyistä tilannetta ja sen herättämää keskustelua Kolarissa siellä tehtyjen haastattelujen perusteella. Artikkelissa haen vastausta seuraaviin kysymyksiin: Millaisena eri toimijat näkevät kaivoksen ja matkailun merkityksen kunnan elinvoimaisuuteen? Voidaanko kaivos ja matkailu sovittaa yhteen? Kuinka haastateltavien näkemykset eroavat ja kärjistyvät omaa kantaa puolustettaessa? Voidaanko tätä kärjistymistä estää?

Aineistot, tutkimusmenetelmät ja teoreettinen viitekehys

Kohdealueena on Hannukaisen kaivos Kolarissa, joka on siis tällä hetkellä luvitusvaiheessa. Ympäristölupahakemus on jätetty Aluehallintovirastolle (AVI) helmikuussa 2016 ja päätöstä odotetaan vuoden 2017 lopussa tai seuraavan vuoden alussa. Kaivospiirihakemus on jätetty joulukuussa 2015 Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes) ja päätöstä odotetaan myös vuoden 2017 kuluessa.

Aineistona käytän Adaptiivinen muutoksen hallinta kohti kestävää taloutta Arktisella alueella (GovAda) -hankkeessa kevättalvella 2016 Kolarissa tehtyjä teemahaastatteluja. Pääteemat olivat haastateltavan tausta, kyseessä olevan kaivoksen historia, YVA/SVA, osallistaminen, kaivoksen luvitus, kaavoitus, kaivoksen suhde ympäröivään yhteiskuntaan, kaivoksen tulevaisuus ja sääntelyn kehittämi-

nen. Teemojen alle oli mietitty alakysymyksiä, joiden avulla varmistettiin, että kaikki osat tulivat käsitellyksi. Kysymykset olivat avoimia, joten haastateltava voi kertoa asioista haluamallaan tavalla. Lopussa oli vapaan sanan mahdollisuus. Ryhmämme haastatteli yhtä edustajaa kustakin kuudesta toimijaryhmästä: kaivostoimija, kyläläinen, matkailuyrittäjä, poromies, kunnan viranhaltija ja luottamushenkilö. Haastatteluja informantteja oli kuusi ja niihin viitataan koodeilla H1-H6. Nauhoitimme haastattelut ja äänitettä kertyi seitsemän tuntia, joka litteroituna muodosti 78 sivun tekstiaineiston.

Analysoin tekstit temaattisesti käyttäen laadullisen aineiston tarkasteluun soveltuvaa NVivo-ohjelmistoa. Näin määritin seuraavat teemat: kaivos, muistot, työpaikat, matkailu, vastustus, etäisyys, YVA, kaavoitus ja yhteensovittaminen. Nämä teemat sisältävät sekä kaivoksen vastustajien että puoltajien väittämiä, joita analysoin retorisen kuuntelun rhetorical listening (Ratcliffe 2005) menetelmällä. Ratcliffe (2005) on todennut, että yhteisöillä, esimerkiksi saman kylän asukkailla, on jonkinasteinen vastuu toistensa elämästä ja sen laadusta. He ovat riippuvia kulttuurisesta menneisyydestään ja paikantavat identiteettiään yhtäläisyyksien ja erojen kautta. Heidän tulkintojaan ohjaavat identiteetin avaamat näkökulmat ja toimija-asemat sekä kulttuuriset koodistot. Sama väite voi merkitä toiselle ihmiselle eri asiaa tai paremminkin he tulkitsevat väitettä eri lähtökohdista. Pysin tulkitsemaan, mistä näkökulmasta väittämiä on esitetty ja millaisia kulttuurisia ajatusmalleja niiden taustalla on. Kiinnitän huomiota siihen, onko halua etsiä mahdollisia ratkaisuja ristiriitaisissa tilanteissa. Retorisen kuuntelun metodissa tulee tietoisesti tunnistaa erilaiset näkökulmat ja ympäröivät diskurssit sekä se, miten erilaiset tulkinnat esitetystä väittämisestä syntyvät.

Tietoteoreettisesti analyysi pohjaa standpoint- eli näkökulmasidonnaisuuden teoriaan

(Harding 1991; Smith 1997). Standpoint-teoria mahdollistaa kriittisen tarkastelun ja asettaa tutkimuksen kohteeksi tutkittavien konkreettiset eletyt kokemukset ja arvostaa näkökulmien moninaisuutta (Holmes 2009). Sandra Harding (2004) on korostanut, että yhteiskunnallisiin asemiin kytkettyjä näkökulmia on monia. Kaivospaikkakunnalla on useita näkökulmia ja sama haastateltava voi esittää näkemyksiään useammasta näkökulmasta. Kolarin haastatteluista paikansin useita yhteiskunnallisia toimija-asemia. Haastateltavat esittivät väitteitään ja tulkitsivat toisten väittämiä edustamastaan näkökulmasta. Tunnistettavia toimija-asemia ovat: kaivostoimija, kyläläinen, matkailuyrittäjä, mökkiläinen, kuntalainen ja kuntapäätittäjä.

Seuraavaksi esittelen tulokset ja pohdin, miten haastateltavien näkemykset eroavat ja kärjistyvät omaa kantaa puolustettaessa.

Muistoista vastustukseen

Kaivoksen lopettaminen aiheutti 1990-luvun alussa negatiivisen kierteen. Työttömyys lisääntyi voimakkaasti, osa kaivostyöntekijöistä muutti pois ja kunnan verotulot pienivät (Alajärvi ym. 1990). Vastareaktion kunnassa lähdettiin valtiovalan tukemana kehittämään matkailua. Haastatteluista käy ilmi, että hyvät muistot vanhasta kaivoksesta ja siitä, että se ei aiheuttanut haittaa matkailulle, koetaan vastustajien puolelta ongelmallisina.

Tässä ehkä se ongelma, että Kolarin kunnassa on paljon vanhoja ihmisiä ja sukua, jotka on ollut kaivoksessa töissä ja heillä on hyvät muistot elintasosta, minkä kaivos toi ja ettei se silloinkaan matkailua häirinnyt. (...) Matkailun kasvu lähti käyntiin oikein kunnolla, kun toi kaivos [Rautuvaara] lopetti. Se on osittain reaktio siihen suurtyöttömyyteen, joka tänne tuli kaivoksen lopettaessa. (H1)

Matkailun edustajien näkökulmasta 1990-luvun matkailu oli elinkeinona vielä harrastelua. Ulkomaisten matkailijoiden osuus ei ollut suuri. Matkailun kehittäminen oli tuol-

loin ratkaisu työttömyyteen. Nyt pelätään ulkomaalaisten matkailijoiden kaikkoavan, jos kaivos tulee.

Kaivostoimija käyttää vastaavaa väitettämää puolustaakseen tulevaa kaivosta. Hän korostaa kotitalouksien saamaa taloudellista vakautta:

Kolarissa on ollut Rautuvaara toiminnassa. Varsinkin kirkonkylällä joka perbeessä on vielä ainakin legendoja, jos ei isovanhemmat tai vanhemmat tai perbeestä ja suvusta on ollut kaivoksessa töissä ja tuovat esille, miltä on tuntunut, kun on tullut joka kuukausi tili. (H3)

Kun kaivostoiminta aktivoitui 2000-luvulle tultaessa, myös Kolarissa Northland Resources alkoi suunnitella kaivoksen avaamista uudelleen. Ilmapiiri oli asialle myönteinen ja vastakkainasettelua matkailun ja kaivoksen välille ei heti ilmaantunut. Kolarissa oli työttömyyttä ja kunnan luottamushenkilö totesi, että kaivos herättäisi uskoa tulevaisuuteen etenkin nuorison keskuudessa. Samalla hän pyrki vähättelemään matkailun kykyä kehittää työllisyyttä.

Alussa matkailualan edustaja arvioi, että kaivoksen tulo tuo positiivisia vaikutuksia työllisyyteen, mutta hänen mielipiteensä muuttui, kun suunnitelmista tuli enemmän tietoa:

Alussa kun Northland tuli, sehän tuntuu bienolta, kun puhuttiin että 700-1000 työpaikkaa tulisi lisää ja kerrannaisvaikutus olisi kolme-neljä työpaikkaa per yksi kaivostyöpaikka. Mutta kun alkoi selvitä, kuinka lähelle se tulee meitä, ja se valtava kokoluokka. Niin se vie omalta elämiseltä pohjan. (H5)

Kaivoksen kokoluokka selvisi vasta, kun Northland Resourcesin teettämä YVA-selvitys valmistui. Kyläläinen kertoo, että ratkaisevaa suunnitelman laajuuden ymmärtämiselle olivat kartat:

...silloin täällä ihmisille vasta valkeni, kun ne näki ensimmäisen kerran kartat, että mistä on kyse. Siiben saakka vastustusta ei ollut, kun luultiin, että tulee Rautuvaaran kaivoksen kokoinen kaivos, joka oli maan alla ja joka ei näy minnekään. (H1)

Muistoilla ja yhteisillä kokemuksilla on vaikutusta siihen, kuinka tulkitsemme tulevia tapahtumia. Mieleissään paikalliset asukkaat hahmottivat kokoa vanhan kaivoksen perusteella. Kun ristiriitatilanne on syntynyt, samoja muistoja käytetään sekä kaivoksen puolustamiseen että vastustamiseen näkökulmasta riippuen.

Työllisyysvaikutukset

Työllisyys herättää paikkakunnalla erilaisia tulkintoja. Matkailuyrittäjien keskuudessa koetaan, että kaivoksen työllisyysvaikutuksia suurennellaan. Toisaalta tunnustetaan, että kaivos tuo työpaikkoja. Siihen ei kuitenkaan uskota, että kaivoksen työntekijät muuttaisivat paikkakunnalle asumaan:

Kaivosmiehet ovat reissumiehiä, ne tietää ettei kaivospaikkakunnalta kannata taloa ostaa, koska ne joutuu sen kalliilla ostamaan ja sitten kun kaivos loppuu, joudut sen ilmaiseksi myymään. (H5)

Kaivoksen puolustajat vähättelevät matkailun tuomia työpaikkoja väittäen, että ne eivät ole ympärivuotisia. Samalla kaivoksen edustaja korostaa kaivoksen työpaikkojen pysyvyyttä ja ympärivuotisuutta:

Pois lukien matkailuyrittäjät ja mökkiläiset, niin kaikkien muiden tahojen käsitys on sataprosenttinen, että se tuo aktiiviteettia ja tuloa ja kerrannaisyöpaikkoja. (H3)

Poroelinkeinon harjoittaja arvelee, ettei kaivos kovin paljon työpaikkoja tuo. Saattaa olla päinvastoin, että matkailun määrä putoaa. Yllästunturin alueelle ei siitä varmaan ole hyötyä (H4). Hän nosti esille myös sen, että kuntapäätäjät miettivät tietenkin kaivoksen tuomaa työllisyyttä. Kunnan näkökulmasta asia on näin, vaikka kaivoksen edustajien epäillään hieman liioittelevan tulevien työpaikkojen määrää.

Kaivos lupaa työllistää 300 henkeä ja matkailussa on 600 ja jos matkailusta lähtee puolet, se on tasoissa. Kuntatasolla työpaikkojen määrä vois jopa kokonaisuudessa kasvaa, mutta se on väärin, että

niitä, jotka on tätä kuntaa raboittanut viimeisen 30 vuotta, vedetään matto pois alta, että saadaan uusia työpaikkoja tänne. (...) Mutta ei siinä käy niin, että matkailu jatkaa ennallaan ja kaivostyöpaikat tulisi siihen päälle, joskus kovin innoissaan laskevat. (H1)

Kaivoksen kannattajat korostavat ympärivuotisten työpaikkojen tuloa ja tuovat esille sen, että matkailu ei työllistä koko vuodeksi. Matkailun edustajat pelkäävät kaivoksen vähentävän matkailua ja siten myös matkailun työpaikkoja. Rautuvaaran lopettaessa matkailua kehitettiin korvaavaksi työllistäjäksi, ja nyt suhdanteiden mukaan avattava ja suljettava kaivosteollisuus tuhoaisi vuosikymmenten aikana kehittyneen matkailun.

Kaivoksen näkyvyys

Matkailun ja Äkäslompolon kylälaisten näkökulmasta kaivos tulee aivan liian lähelle ja siksi he vastustavat kaivosta. Pelkona on, että se tuhoaisi luontomatkailun ja jo nyt kaivoskeskustelulla on ollut kylän edustajan mielestä negatiivisia vaikutuksia:

Ongelma on, että vaikka menisi 50 vuotta että se kaivos avataan, se kaivosuhka on koko aika olemassa, joten tänne ei kukaan täysjärkinen sijoittaja uskalla laittaa rabojaan kiinni. (H1)

Kaikki eivät ole samaa mieltä etäisyyden vaikutuksesta. Kaivostoimija ymmärtää, että kaivoksella on vaikutuksia. Hänen mukaansa ne eivät kuitenkaan haittaa matkailua, koska kaivos ei ole matkailukeskuksen välittömässä läheisyydessä:

Laajenee tietenkin, mutta näkyvyys edelleenkin tulee olemaan samanlainen se jää katveeseen Ylläkseltä päin. Kylläbän isolla bankkeella on aina vaikutus ei sitä auta kieltää, mutta ei se ole niin dramaattinen, mitä helposti mielikuviissa tulee. (...) Kun se on tasokuvana siinä ei tuu maasto huomioiduksi yhtiään, eikä se louboksen syveneminen ja muut maaston muodot ei näy tällä lailla katsottuna. Siinä sitä on työtä viestin viemis yrittämiselle. (H3)

Tämän lisäksi hän huomauttaa, että vaik-

ka kartalla on kaivoksen koko kuvio, todellisuudessa osa ensimmäisistä alueista on jo maisemoitu siinä vaiheessa, kun viimeisiä alueita louhitaan. Kaivoksen puolustajien näkökulmasta kaivoksen etäisyydellä ei pitäisi olla merkitystä matkailulle. Kaivos ei näy olipa se 10 tai 20 kilometrin päässä. Kaivos päinvastoin toisi lisää ympärivuotisia matkailupalveluiden käyttäjiä.

Siellä on loubokset auki ja jos ne ei ole baitannut nyt ei ne haittaa jatkossakaan. Matkailijoista 90 prosenttia ei tiedä, että siellä on kaivos, louboksia ja siellä on sivukivikat ja kaikki. (H3)

Kunnan puolelta esitetään epäily, että matkailun näkökulmasta kyseessä on mielikuvavaikutus: tiedetään, että kaivos on samalla alueella, vaikka sitä ei näy. Vaikuttaako vai ei? Sitä on vaikea arvioida ja mitata (H2). Eräs kuntapäätätjä arvioi, että on tarkoituksella alettu puhua luontomatkailusta. Puhetta ylläpitävät etenkin kaivoksen vastustajat.

Kaivosta vastustavan matkailuyrittäjän kokemus on, että kunnassa ei arvosteta matkailua ja matkailuyrittäjiä pidetään turhaan valittajina. Hänellä on huoli luontomatkailun tulevaisuudesta:

Tästä on vähän yli neljä kilometriä kaivokseen. Se on aivan eri asia kuin Rautaruukin aikana. Se oli 11 kilometrin päässä. Tuossa räjäytetään jatkuvasti ja on ympäri vuorokauden toimintaa. Kaivoksen valot tuonne ja äänet kaupan päälle, niin saat sie tässä luontomatkailua yrittää. Kaikki tulevat biljasuuen, pubtauen, luonnon ja revontulien takia tänne. Se matkailu loppuu saman tien tuobon. (H5)

Matkailun edustajan näkemys on myös, että he eivät vastusta kaivosta kaivoksen vuoksi. Jos kaivos olisi 30 kilometrin päässä, siitä ei olisi haittaa. Se voisi vahvistaa jopa vahvistaa matkailun ympärivuotisuutta.

Kaivoksen etäisyydestä ja näkyvyydestä matkailukeskukseen on monia näkemyksiä. Puolustajat etäännyttävät argumenteissaan kaivosta Ylläksestä ja vastustajat korostavat sen läheisyyttä. Kaivoksen näkyvyyden vaikutukset matkailuun esitetään samalla tavoin

kuin sen vaikutukset työllisyyteen: omia väittämiä tuetaan vähättelemällä vastustajien väittämiä.

Keskustelua menettelyistä

Etenkin kaivoksen vastustajat ovat peräänkuuluttaneet tarvetta tehdä uusi YVA, koska heidän mielestään suunnitelmat ovat muuttuneet merkittävästi:

Tapojärvi osti ja käynnistivät sen. Kaivospiiribakemuksen on jättänyt ja kaavoitusprosessi on pantu liikkeelle. Mut siinä muuttuu moni asia, kaivospiirialue ja tulee suojavalli. Hannukaisen kylä, perinteinen, saa jäädä paikalleen. Jos on Äkäsjokivarressa mökki, onko mielekästä olla mökillä, kun kaivos on aivan tien toisella puolella. Ne pienensivät kaivospiirialuetta, ne pysty rajaamaan sen ranta-asemakaavan ulkopuolelle. (H6)

Haastatteluihssa vastustajien ymmärrystä ei saanut se, että Hannukaisen kaivoksen yhteydessä sovelletaan vanhaa kaivoslakia. Vastustajat näkisivät mieluummin, että käytettäisiin uutta kaivoslakia vuodelta 2011. Siinä on huomioitava kaivoksen vaikutukset muihin elinkeinoihin.

Yhdessä keskustelutilaisuudessa esitettiin, että kaivoksen tulo voitaisiin estää, jos kunta ei kaavoittaisi. Toisaalla epäiltiin, että onko kunnalla halua kaataa kaivosta. Kunnan näkökulmasta kaavoituksen etenemiseen vaikuttavat myös muut lupaprosessit sekä se, mitä tietoa niistä tulee. Kunta haluaa päättää kaavoituksesta vasta sitten, kun sillä on enemmän tietoa. Kaivoksen edustajan mukaan maakuntakaava tukee kaivoksen sijoittamista alueelle:

Selkeä lähtöruutu on ollut maakuntakaava, joka on se ylin taso, jossa Hannukainen on ollut iän kaiken kaivostoiminnan alueeksi määritely. (...) Yleiskaava ja asemakaavat ovat kunnan toimivaltuuksilla. Kaavoitus oli aloitettu Northlandin aikana ja se oli keskeytetty. Me ollaan anottu kunnalta sen jatkamista ja kunta on vastannut myöntävästi. (H3)

Keväällä 2016 haastattelujen aikaan oli ollut vain kaksi kunnan ja kaivosyhtiön yhdessä järjestämää tilaisuutta. Kylän edustaja kaipasi, että kaivoksen edustajat olisivat järjestäneet enemmän avoimia keskustelutilaisuuksia:

Northland piti tiedotustilaisuuksia kaikille ihmisille, oli yhteydessä. Nyt on kutsuttu harvoja ja valittuja. Kyläläisille ei oo ollut minkäänlaista informaatiota, kaikki on tullut toisen käden kautta. (H1)

Tiedon ja tiedottamisen puute on lisännyt epäluuloja etenkin Ylläksen alueella asuvien ja yrittäjien keskuudessa.

Kunnan päättäjien näkökulmasta tilanne on hankala, koska he joutuvat huomioimaan kaikkien kuntalaisten ja elinkeinojen näkemykset. Kaikilla elinkeinoilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet toimia kunnassa:

Kunnan näkökulmasta on monta risteävää intressiä tuon alueen käyttämiselle. Siellä on poronhoitoa, mökkiläisiä, kyläläisiä, matkailijoita ja kansallispuisto vielä lähellä. Miten intressit yhteen sovitetään, tai voidaanko niitä yhteen sovittaa? (H2)

Päättäjät toivoivat, että käytäisiin keskustelua ja esitettäisiin eriäviä mielipiteitä ja sitten pyrittäisiin ratkaisemaan ristiriitaiset näkemykset. Toisaalta sellaisia avoimia keskustelua ei ole ollut, joissa olisi voitu etsiä yhteisiä ratkaisuja. Kaivos on lisännyt yhteistyöpala-vereja ja tiedottamista loppuvuodesta 2016 ja vuoden 2017 aikana. Kaivoksen vastustajat ovat pyrkineet lisäämään osallistumisen mahdollisuuksia vaatimalla uutta YVA-selvitystä. Yhtiö on lain mukaan voinut jatkaa kaivoksen luvitusta täydentämällä ympäristölupahakemukseen vaadittuja lisäselvityksiä.

Pohdintaa

Kaivoksen puolustajien ja vastustajien näkemykset ovat pääosin vastakkaisia. Matkailusta tuli kunnan työllisyyden ja talouden pelastaja, kun Rautuvaara lakkautettiin (Alajärvi ym.1990). Kansainväliset matkailijat ovat löytäneet Ylläksen, ja matkailulla on ollut

välillisiä vaikutuksia kunnan talouteen (Tuulentie & Sarkki 2009; Satokangas 2013). Jos matkailun pelkäämät uhkakuvat toteutuisivat kaivoksen mahdollisen avaamisen seurauksena, matkailijat vaihtaisivat kohdetta ja elinkeino hiipuisi. Tätä pelkoa tukevat alueella tehdyt tutkimukset (esim. Hast & Jokinen 2016, 99-100). Niissä on todettu, että kaivoksella olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia Kolarin matkailuun ja edelleen kunnan talouteen. Kysymys ei ole vain kunnan taloudesta, vaan matkailun hiipuminen voisi vaikuttaa dramaattisesti yksittäiseen matkailuelinkeinon harjoittajaan. Syksyllä 2017 tuntuu olevan mahdotonta sovittaa yhteen kaivosta ja matkailua. On vaikea arvioida, kuinka suuri negatiivinen vaikutus kaivoksella olisi matkailuun. Voiko kaivos lisätä matkailupalvelujen käyttöä? Näin on käynyt naapurikunnassa, jossa kaivos on kauempana matkailukeskuksesta.

Toinen luontomatkailun pelkäämä haitta on luonnon ja ympäristön pilaantuminen. Nykyään alue on tunnettu puhtaasta ilmastaan ja luonnosta. Jos luontoon pääsisi kaivokselta haitallisia aineita, syntyisikö pysyviä vahinkoja vai voitaisiinko tilanne korjata? Yleensä kaivosten lähialueilla asuvilla paikallisilla ihmisillä on huoli ympäristön tilasta. Suopajärven ym. (2016, 67) mukaan ekologinen kestävyys on suuri huolenaihe paikallisten asukkaiden keskuudessa; aiheuttaako kaivos riskejä ihmisten terveydelle ja vaarantavatko päästöt muut luontoon perustuvat toimeentulot. Kolarissa myös kaivoksen puoltajat kantavat huolta ympäristöstä, mutta luvitusjärjestelmään luotetaan ja sen kautta asetettuihin päästörajoihin. Mononen (2016, 187) on todennut, että kaivoksia on pidetty paikallisen ja alueellisen kehityksen edistäjinä, mutta samalla kaivoksiin kohdistuu epäilyksiä kielteisistä vaikutuksista ja etenkin ympäristöriskeistä.

Kaivos toisi työpaikkoja ja kerrannaisvaikutuksia ja lisäisi näin alueen elinvoimaisuut-

ta. Kaivoksen toiminta-aika on kuitenkin arvailujen varassa. Globaali kaivostoiminta on riippuvainen malmien maailmanmarkkinahinnoista. Hintojen lasku voi johtaa konkurssiin ja omistajavaihdoksiin. Ajallisesti paikallisten kylien ja tilojen sekä luonnon elinkaari on kaivosten toimintaan verrattuna pidempi. Kaivosten vaikutukset yksityisten ihmisten elämään voivat olla pitkäjäisiä ja moninaisia. Meriläinen-Hyvärinen ym. (2016, 242) ovat todenneet, että sellaisissa kaivoshankkeissa, joihin suhtaudutaan kahtiajakoisesti, tulisi asennoitumisen ymmärtämiseksi kiinnittää entistä enemmän huomiota paikkasuhteen laatuun ja monimerkityksellisyysyteen.

Haastattelujen analyysin perusteella näyttää siltä, että kaivoksen vastustajat ja puolustajat pitävät kiinni omista näkemyksistään eivätkä halua ajatella asiaa toisten näkökulmasta ymmärtääkseen väittämien perusteita ja syitä. Tämä ei tarkoita, että pitäisi hyväksyä vastapuolen väittämä, mutta se saataisi lisätä molemminpuolista ymmärrystä. Se voisi myös auttaa osapuolia arviomaan kriittisesti omia näkemyksiään ja niitä kohtia, missä tapahtuu väitteiden kärjistämistä ja mitätöimistä. Meriläinen-Hyvärinen ym. (2016, 242) ovat selittäneet Mary Douglasiin (1966) viitaten, että kulttuurisen opitun järjestyksen piiriin kuuluvat asiat koetaan turvallisina, puhtaina ja arvokkaina. Vaara ja saastuminen määrittyvät tätä järjestystä uhkaavien ilmiöiden kautta. He jatkavat, että toisille arvostettu kulttuurinen järjestys tarkoittaa perinteisen elämänmenon, asumisen ja luonnon jatkumista, kun taas toisille se on kaivosten tuoman taloudellisen hyödyn, työpaikkojen ja palveluiden jatkumista (emt.).

Keskustelumahdollisuuksia tulisi olla enemmän ja eri kokoonpanoilla. Pölösen ym. (2011, 125) mielestä osallistaminen suunnittelun alkuvaiheessa ja sopivien kommunikatiivien menetelmien käyttö lisäävät luottamusta osallisten välillä ja voivat mahdollistaa konsensuskonflikteissa. Julkinen osallista-

minen ennen kaivosprojektia ja sen aikana tarjoaa myös kaivosyrityksille mahdollisuuden lisätä luottamusta ja hyväksyttävyyttä paikallisyhteisöjen keskuudessa ja siten saavuttaa sosiaalinen toimilupa paikallisilta (Kokko ym. 2015, 75). Kokko ym. (2014) ovat esittäneet, että ensi askeleet sovinnon tiellä luodaan, kun selvitetään kaikki luonnonkäyttäjät kaivosalueen lähistöllä ja varmistetaan, että kaikilla on riittävästi tietoa saatavilla. Vuoro-vaikutteiseen keskusteluun kuuluu vastapuolen kuunteleminen. Kolarissa kylän ja matkailun edustajat kokevat, että tiedottaminen ei ole ollut riittävä ja kaivoksen edustajat eivät ole olleet avoimia. Tutkimuksissa on todettu, että läpinäkyvyys päätöksenteossa on tärkeää. Samoin on todettu, että käytännössä on siirrytty pois elitistisestä mallista, jossa asiantuntijat toimivat sääntelyn arvovaltaisina toimijoina. Sen sijaan kansalaisten ääntä kuunnellaan päätöksenteossa. (Nadeen & Fischer 2011, 36.) Kolarissa kaivataan juuri tätä avoimuutta. YVA:n yhteydessä kerättiin paikallista tietoa, mutta osa haastatelluista katsoo, että se ei vaikuta riittävästi suunnitelmiin. Tutkimuksissa on nimenomaan korostettu paikallisen tiedon merkitystä ekologisessa ja ympäristöllisessä päätöksenteossa (Isaac ym. 2009) ja painotettu, että paikallinen tieto tulisi yhdistää tieteen ja teknologian kanssa (Corbum 2007). Jos kansalaiset osallistetaan tiedon tuottamiseen, se madaltaa asiantuntijatiedon ja paikallisen tiedon rajoja (Jokinen 2011, 90). Kommunikaation lisääntyminen yhteiskunnassa on herättänyt kansalaiset kyseenalaistamaan asiantuntijatiedon (esim. Fischer & Foster 1993). Tähänastisesta osallistamisesta huolimatta näyttää, että Kolarissa ei luoteta kaikilta osin asiantuntijoiden lausuntoihin.

Yhteenveto

Tässä artikkelissa tarkasteltiin haastatteluaineiston perusteella, kuinka Kolarissa nähdään

kaivoksen merkitys kunnan elinvoimaisuudelle. Haastatteluaineiston pienuuden takia ei voida tehdä yleistyksiä tuloksista, vaan ne antavat lähinnä tilannekuvan kunnassa käynnissä olevasta kaivosta koskevasta keskustelusta syksyllä 2017.

Kaivoksen ja matkailun välillä on selkeä vastakkainasettelu. Argumentoinneissa osapuolet toistavat omia näkemyksiään ja keskustelussa ei päästä eteenpäin. Aito vuorovaiikutteinen keskustelu, jossa kuunnellaan vastapuolen kantoja pyrkien niitä ymmärtämään, näyttää puuttuvan. Kaivoksen ja matkailun yhteensovittaminen vaikuttaa olevan haastattelujen perusteella vaikeaa. Haastattelujen perusteella tilannetta on pahentanut se, että kaivosyhtiö ei ole alusta alkaen pyrkinyt riittävän laajaan tiedottamiseen ja keskustelumahdollisuuksien järjestämiseen. Loppuvuodesta 2017 tilanne on sen suhteen parantunut.

Tämä tutkimus vahvistaa näkemystä, että vuorovaiikutuksen turvaamiseksi eri toimijat pitäisi osallistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä voisi tapahtua keskustelumahdollisuuksia luomalla ja informaatiota lisäämällä. Näin luotaisiin tilanteita, joissa voisi aktiivisesti hakea ristiriitaisiin kysymyksiin kompromisseja.

Kiitokset

Tutkimusta on rahoittanut Suomen Akatemia (projekti nro. 283116) ”Adaptiivinen muutoksen hallinta kohti kestävää taloutta Arktisella alueella”.

Kirjallisuus

Corburn, J. 2004. Environmental justice, local knowledge, and risk: the discourse of a community-based cumulative exposure assessment. *Environmental Management* 29(4), 451–466.

Douglas, M. 1966. Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo.

Routledge & Kegan Paul. London.

Eskelinen, H. & Kaiponen, S. 1990. Teollisen järjestelmän uudelleenrakenteistuminen: tapaustutkimus Outokummun ja Varkauden pienistä ja keskisuurista teollisuusyrityksistä. Kaupunkiliitto. Helsinki.

Fischer, F. & Forester, J. 1993. *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. Duke University Press. Durham.

Harding, S. 2004. Introduction: Standpoint Theory as a Site of Political, Philosophic, and Scientific Debate. Julkaisussa: Harding, S. (toim.) *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*. Routledge. New York. 1-16.

Hast, S. & Jokinen, M. 2016. Elinkeinojen yhteensovittaminen – tarkastelussa kaivostoiminta, poronhoito ja luontomatkailu. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 86-110.

Harding, S. 1991. *Whose science? Whose knowledge? Thinking from women's lives*. Cornell University Press. Ithaca NY.

Heikkinen, H. I., Lépy, É., Sarkki, S. & Komu, T. 2013. Challenges in acquiring a social license to mine in the globalizing Arctic. *Polar Record*. Cambridge University Press. Cambridge.

Holmes, A. 2009. Advancing Campus-Community Partnerships: Standpoint Theory and Course Re- Design. *Reflections: A Journal of Writing, Service-Learning, and Community Literacy* 8(3), 76-98.

Isaac, M.E., Dawoe, E., Sieciechowicz, K. (2009) Assessing local knowledge use in Agroforestry management with cognitive maps. *Environmental Management* 43, 1321–1329.

Jokinen, A. 2011. Liito-oravan jäljillä. Kansalaiset luonnonsuojelun tietokäytännöissä. Julkaisussa: Alastalo, M. & Åkerman, M. (toim.) *Tieto hallinnassa. Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa*. Vastapaino. Jyväskylä. 63-90.

- Kokko, K., Buanes, A., Koivirova, T., Masloboev, V. & Pettersson, M. 2015. Sustainable mining, local communities and environmental regulation. *Barents Studies: Peoples, Economies and Politics* 2(1), 50–81.
- Kokko, K., Oksanen, A., Hast, S., Heikkinen, H.I., Hentilä, H-L., Jokinen, M., Komu, T., Kunnari, M. Lépy,É., Soudunsaari, L., Suikkanen, A. & Suopajarvi, L. 2014. Sound mining in the North: A Guide to Environmental Regulation and Best Practices Supporting Social Sustainability. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-40-2464-1>. (Viitattu 4.12.2017)
- Meriläinen-Hyvärinen, A., Heikkinen, H.I. & Kunnari, M. 2016. Kaivostoiminnan vaikutukset ihmisten paikkasuhteisiin ja kaivoksiin suhtautumiseen. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 213-242.
- Mononen, T. 2016. Kaivostoiminnan ympäristövaikutukset – millaiset kysymykset huolestuttavat paikallistasolla? Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 187-212.
- Mononen, T. & Suopajarvi, L. 2016. Johdanto. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.). *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 7-17.
- Nadeem, O. & Fischer, T.B. 2011. An evaluation framework for effective public participation in EIA in Pakistan. *Environmental Impact Assessment Review* 31, 36–47.
- Pölönen, I., Hokkanen, P. & Jalava, K. 2011. The effectiveness of the Finnish EIA system – What works, what doesn't and what could be improved? *Environmental Impact Assessment Review* 31, 120–128.
- Ratcliffe, K. 2005. Rhetorical listening: Identification, gender, whiteness. Southern Illinois University Press. Carbondale.
- Satokangas, P. 2013. Matkailulla maakunta menestyy. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 12 lappilaisessa kunnassa vuonna 2011. LUC Matkailu. Rovaniemi. <http://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=1cbe71fc-3d25-426e-879e-d163d4ff6bad>. (Viitattu 15.11.2017)
- Similä, J. 2015. Esipuhe. Julkaisussa: Tuulentie, S., Suopajarvi, L. & Sarala, P. (toim.) *Ihmisiä luonnossa. Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia*. *Acta Lapponica Fenniae* 26(20), 1–2.
- Smith, D. 1987. *Women's Perspective as a Radical Critique of Sociology*. Julkaisussa: Harding, S. (toim.) *Feminism and Methodology*. Indiana University Press. Bloomington. 84-96.
- Suopajarvi, L., Poelzer, G.A., Ejdemo, T., Klyuchnikova, E., Korchak, E. & Nygaard, V. 2016. Social sustainability in northern mining communities: A study of the European North and Northwest Russia. *Resources Policy* 47, 61–68. <http://dx.doi.org/10.1016/j.resourpol.2015.11.004>.
- Tuulentie, S. & Sarkki S. 2009. Johdanto. Julkaisussa: Tuulentie, S. (toim.) *Turisti tulee kylään. Matkailukeskukset ja lappilainen arki*. SoPhi 112. Minerva. Helsinki. 9-28.
- Suomen virallinen tilasto 2016. Puun energiakäyttö 2015. Helsinki: Luonnonvarakeskus Elektroninen julkaisu. Saatavana: <http://stat.luke.fi/puun-energiakaytto> (viitattu 30.12.2016).